

НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЯ ЗА ТЕАТРАЛНО

И ФИЛМОВО ИЗКУСТВО

„Кр. Сарафов“

РЕЦЕНЗИЯ

за Дисертационен труд

КЛОУНАДАТА КАТО МЕТОД ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА АКТЬОРСКАТА ТЕХНИКА

Докторант

Делян Пламенов Илиев

За присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научната специалност

„Театрознание и театрално изкуство“

Професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство

Научен ръководител:

Проф. д-р Атанас Атанасов

Вътрешен рецензент:

проф. д-р Велимир Велев

Ръководител катедра “Драматичен театър”

Факултет Сценични изкуства

НАТФИЗ

София, 2024 г.

Представеният от докторанта Делян Илиев, научен труд е с обем от 98 стр. (186 815 знака с разстояния, което надвишава границата от 180 000 знака отговорящи на 100 машинописни страници и може да бъде приравнен към обем 103.7 машинописни страници), се състои от *Увод, Основен текст, Заключение, Допълнителни материали и Библиография*. Основният текст е структуриран в две генерални части (Първа част „Мястото на Клоуна в модерното изкуство и Втора част „Клоуната като актьорска техника“), всяка от които съдържа по четири глави. Допълнителните материали включват интервю с режисьора Стефан Москов и визуални материали от постановки свързани с изследвателя.

Библиографията съдържаща 27 източника, от които 20 книжни издания и 7 електронни източника. От тях 13 са на български език и 14 на английски език.

Препоръки:

- Да форматира текста към зададените от МОН изисквания (шрифт, брой знаци на машинописна страница, отстояния и т.н.)
- Източниците в библиографията да се класифицират в две основни категории: книжни и електронни източници. Както и да се обособят в български и чуждестранни (по езици).

ВЪВЕДЕНИЕ

Кандидатът описва картината на актьорското обучение в България, в контекста на съвременното театрално изкуство в европейски и световен мащаб. Като предимство бих отбелязал, че той представя елементите на своето изследване, съчетавайки свободния изказ с научното структуриране, като избягва суховатото клише на т.нар. „научен стил“. Ясно се вижда съдържателния потенциал на изследваната тематика.

ПЪРВА ЧАСТ: Мястото на клоуна в модерното изкуство

ПЪРВА ГЛАВА „История на пантомимата и клоуната“

В тази глава Илиев разглежда тезата за пряка родственост между Пантомимата и Клоуната, като проследява пътя на развитие на народната игрова театрална традиция, лъкатушейки от древния мим, елитарен или плебейски, през народната традиция от

древността, ритуалните забавления и обичаи, фарса, Комедия дел'Арте, като стига до древната източна традиция в тази област.

Главата несъмнено има стойност, като своеобразен исторически преглед и въпреки че в него липсва конкретна информация за хистриона, скомороха, шута, палячото, тя постига една обхватност и изчерпателност на темата за историческите корени на Пантомимата и Клоуната.

ВТОРА ГЛАВА „Еволюция на клоуна в театъра“

Тази глава докторантът преминава през Цирка, Маската, както и Английската, и Френската пантомима, като възлови за появата и развитието на клоуната, през последните три столетия. Спира се на ключови имена, като Грималди, Дебюро, Ориол, Лорънс и Редиш, Август, Метюз, Гаспар и Мегрен.

В последната част на втора глава, разглежда маската от древността, като символ с дълбоко архетипно значение, проводник за колективна памет – Гърция, Рим, Япония, мястото и в Средновековието и Ренесанса (като средство за социална сатира и комично преувеличение), както и в модерната епоха – „като средство за експериментиране и подривна дейност“.

ТРЕТА ГЛАВА „Няколко театрални дейци, имплементиращи клоуната“.

В началото на главата, Илиев, макар и късно, прави уточнение на понятията, които използва в изследването си: „клоун“, „метод“, „оперативни характеристики“, „актьорска техника“.

След това намира причинно-следствена връзка между Майерход, Чаплин и Брехт и продължава с Михаил Чехов. Прави смели изводи, като този че „Биомеханиката на Майерхолд произхожда от Клоуната.“ Проявява творчески подход в анализа, като предлага изваждането на „психологическия жест“ от контекста на Чеховия метод и поставянето му в контекста на клоуната техника.

Прецизен и заслужаващ отбелязване е сравнителния анализ между Бекетовите персонажи и Клоуна.

Следва **ЧЕТВЪРТА ГЛАВА: „Клоунът и клоуната като актьорски способ, режисьорски концепции и педагогика в съвременето“**, в която Делян Илиев

стартира от идеята, че определени принципи в Пост-драматичния театър са съпоставими с клоунадните. Анализира творчеството на Томас Остермайер, Тадеуш Кантор, Димитър Гочев и Юлия Огнянова през призмата на клоунадата.

ВТОРА ЧАСТ на дисертацията, „**Клоунадата като актьорска техника**“ започва с Главата „**Какво липсва в образованието по актьорство във вуз-овете в България**“ Тук Делян Илиев анализира на ситуацията в обучението по актьорство в България. Използва метода на статистическия анализ, като прави анкета, на базата на която стига до съответни изводи за горещите точки в актьорското обучение у нас, в настоящия момент. В заключение прави своята хипотеза, че „*Клоунадата като метод за усъвършенстване на актьорската техника* би могла ... да бъде програма, която да попълни липсите в актьорското образование у нас“.

И се заема да провери тази хипотеза и да я докаже във

ВТОРА ГЛАВА, със заглавие „**Как съставянето на курс по клоунада може да усъвършенства актьорското обучение, въображението и физиката на студентите и младите актьори**“.

Тук фокусът е как „Оперативните характеристики, изведени през историята на клоунадата и нейните велики практики, оформят своеобразен *наръчник за трениране на въображението на актьора.*“ (цитат).

Споделя няколко методически принципа:

- Строга форма на физическо и емоционално обучение
 - Завишено внимание към тялото
 - упражнения за мимика (по Чаплин),
 - преувеличени движения (по жестовете на Михаил Чехов)
 - физическа комедия
 - допълнителни физически умения - падания, блъскания, премятания, салта
 - Усъвършенстване на въображението
 - Насърчаване чувството за игра и свобода в артистите
- В ТРЕТА ГЛАВА „Основни принципи в изследването на клоунадата като метод за усъвършенстване на актьорската техника – оперативни характеристики“**, докторантът навлиза в детайли на синтезираните от него дванадесет Оперативни характеристики:

1. Всеки актьор играе маска непрекъснато.
2. Майсторско комбиниране на различни по рода си изпълнителски умения.
3. Зрителят започва да изпитва съчувствие към персонажа/актьор, с което го въвлича емоционално в спектакъла.
4. Най-важна е концентрацията в движението, актьорът трябва да показва, а не да бъде.
5. Всеки типаж клоун трябва да бъде посланик на надеждата, емпатиращ на социалната и/или емоционална нестабилност на хората около него.
6. Клоуната предоставя възможност за нещо като уподобяване на уподобяваното, едно своеобразно преправяне на нещо (история, сюжет, ситуация), което изначално преправя живота.
7. Капсулираният жест, резултат от вътрешното състояние, който може да установи пряка връзка със зрителите (м чехов)
8. Отнемането на „маски“ е също в режима на клоуната, точно както „неиграенето“ е най-чистата форма на актьорска игра.
9. Клоуната може да бъде кошмар на отчуждена реалност, на странна, евтина имитация на живота, сведен до един „въсъчен живот“.
10. Чрез отхвърлянето на несъщественото в името на очертаващата се същност се конструира изчистен знак, способен да провокира насочен сноп от сложни асоциации.
11. Клоунът всъщност съсредоточава у себе си истински човешкото начало у човека, без да прави каквито и да било усилия за това. Той е сякаш другият полюс на съвременния егоцентричен човек.
12. Намерете собствения си клоун, дайте му думата и го пуснете на воля на сцената.
Тези Оперативни характеристики, според Илиев, целят да канализират методологията на някои от големите театрални практики (или театрални практики) в историята в няколко конкретни и ясно формулирани насоки.

В ЧЕТВЪРТА ГЛАВА, докторантът предлага „Примерна програма за обучение (курс) с име „Клоуната като метод за усъвършенстване на актьорската техника.“

Програмата е разработена по матрицата на НАТФИЗ. В темите на курса са:

- a. Запознаване с история на пантомимата и клоуната
- b. Еволюция на клоуна в театъра
- c. Практически занятия по Комедия дел'Арте
- d. Маска – работа по оперативни характеристики 1, 6, 8
- e. Запознаване с Брехт, Маяковски и Бекет.
- f. Избор на откъси от тези автори. Опити по оперативни характеристики 4, 5, 9
- g. Преработка на същите откъси спрямо методологията на Михаил Чехов. Опити по оперативна характеристика 7.
- h. Преработка на същите откъси спрямо театралната естетика на Томас Остермайер. Опити по оперативни характеристики 7
- i. Преработка на същите откъси спрямо театралната естетика на Димитър Гочев. Опити по оперативна характеристика 10.
- j. Преработка на същите откъси спрямо методологията на Юлия Огнянова. Опити по оперативни характеристики 3

Представени са упражнения по оперативните характеристики.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕТО докторантът споделя своя практически опит свързан с прилагането на оперативните характеристики в работата си.

Като обобщение мога да отбележа:

Научното изследване на Делян Илиев има стойност и заслужава внимание. Специфичното в него е това, че докторантът не прибегва до строго дефиниране на понятията „клоун“ и „клоунада“. Той избира да стъпи на определението на Джовани Фузети, което е едновременно вярно, но и достатъчно отворено, за да може голям диапазон от театрални феномени да бъдат припознати като клоунада. Поради това Илиев определя като основоположни за клоуната, характеристики и специфики като:

- (цитирам) „Визуалната поетика“, „Актьорът-човек“, „Разчупване на четвъртата стена“, при Остермайер;
- „минималистичната постановка“, „деформацията в персонажа“, „опровергаване на очакванията“ (при Гочев);
- „способността за свързване с публиката на дълбоко емоционално ниво“ (при Чаплин),

- и т.н.

Разбира се, всички те биха могли да се причислят към част от характеристиките на една клоунадна естетика. Но в действителност, не са определящи за нея – те не са *необходимо* и *достатъчно* условие за наличието на клоунада. Сами по себе си, те са присъщи и на други театрални естетики, които са далеч от клоуната. А наличието им в творчеството на гореспоменатите режисьори е по-скоро плод на жанрови влияния, различни от клоуната.

Същевременно, определени заключения на докторанта, като, например: (цитирам) „Клоуната“ при Остермайер е средство за реализъм и хипер-реализъм“, будят интерес, поради смелостта на изследователските му допускания. Както и съчетаването на несъвместими на пръв поглед „Оперативни клоунски характеристики“ от типа „Всеки актьор играе маска непрекъснато“ (№1) с „Отнемането на маски и „неиграенето“ (№7), или с „Намерете собствения си клоун..“ (№12).

Но в същото време, трябва да отбележим, че Делян Илиев интуитивно долавя някои от основополагащите принципи на клоуната, като разбира се ги тълкува по свой неочакван начин.

В крайна сметка, въпреки че системата която предлага Делян Илиев не бих нарекъл клоунадна, тя заслужава внимание и мога да я отбележа като научен и практически принос. Умението на Делян Илиев да види клоун, там където няма клоун, на пръв поглед сюрпризира, но след известно вглеждане бихме могли да забележим силуета на нещо различно от клоунада, което той уверено вижда и очертава. Нещо, което той в бъдеще ще доизясни и навярно ще му даде ново име.

Дисертацията в някои аспекти би могла да се нарече спорна, но смятам, че на преден план излиза нейния приносен и откривателски характер. В този смисъл съм на мнение, че тя заслужава да бъде оценена положително.

Към това можем да добавим и успешния професионален опит на кандидата, като актьор, режисьор и гост-преподавател в НАТФИЗ. Така пред нас се очертава силуета на един стабилен практик и смел изследовател с бъдеще.

Това ми дава повод да подкрепя присъждането на научно-образователната степен „доктор“ на Делян Илиев, по научна специалност „Театрознание и театрално изкуство“ в Професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство.

Гласувам с “ДА”!

20.12.2022 г.

гр. София

проф. д-р Велимир Велев

НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ - София